

A photograph of a brick building with curved walls and a tall chimney, surrounded by trees and a path. The building is constructed from light-colored bricks and features several dark, rectangular openings. A paved path leads towards the building, flanked by green grass and bushes. Two prominent birch trees are in the foreground, one on the left and one on the right. The sky is overcast.

tre andliga rum i ytterstaden

ytterstadsprojektet – en kulturhistorisk inventering

Till vänster: Markuskyrkan i Björkhagen.
Foto: Mauro Rongione, SSM.

Stockholms stadsmuseum inventerar ytterstadens bebyggelse. Inventeringen ska ligga till grund för en kulturhistorisk klassificering. Ytterstaden består till stor del av bostadsbebyggelse, men vid sidan av denna finns byggnader och miljöer för livets alla skeden. Här presenteras tre av dessa miljöer.

Artikelförfattare: Anna-Karin Ericson

Skärmtak framför Rosens kapell, Räcksta kapellkrematorium. Foto: Mauro Rongione, SSM.

Räcksta kapellkrematorium och begravningsplats, Markuskyrkan i Björkhagen och Judiska församlingens södra begravningsplats med kapell är tre välgestaltade anläggningar uppförda under 1960-talet. Gemensamt för dem är teglet som byggnadsmaterial och att de utgör konstnärligt gestaltade helhetsmiljöer med stora arkitektoniska värden, symbolvärden, upplevelsevärden och miljöskapande värden. Anläggningarna har enligt Stadsmuseets kulturhistoriska

klassificering den högsta skyddsklassen. Detta innebär att Plan- och bygglagen är tillämplig och att anläggningarnas synnerligen stora kulturhistoriska värden inte får förvanskas. Dessutom skyddas de två förstnämnda av 4:e kapitlet i Kulturminneslagen.

Räcksta kapellkrematorium och begravningsplats

Anläggningen ligger i stadsdelen Grimsta. Begravningsplatsen med kapell och krematorium kom till som en följd av att Stockholms västra för-

orter växte och att antalet kremeringar ökade. Kyrkogårdsnämnden utlyste en tävling och bakom det vinnande förslaget stod trädgårdsarkitekt Gunnar Martinsson och arkitekt Klas Fähræus. Förslagets motto var »Var dag« och man eftersträvade att bevara och knyta an till det befintliga landskapet med både skog och ängsmarker.

Räcksta begravningsplats och kapellkrematorium invigdes 1964 och är avsedda för alla trosinriktningar. Ursprungligen fanns endast urngravar, men sedan början av 1970-talet finns

en minneslund och år 2005 iordningställdes cirka 700 kistgravar. Inom komplexet finns ett större och ett mindre begravningskapell med gemensamt väntrum och i källaren ligger krematoriet. Sydost om kapellkrematoriet breder ett landskapsavsnitt ut sig, det rymmer två skogspartier och två öppna ytor med glest placerade lövträd och bearbetad mark samt gravvårdar. Begravningsplatsen avgränsas av vallar täckta med gräs eller annan vegetation.

Anläggningen har en genomarbetad, stram och tidstypisk utformning och materialen är genomgående av hög kvalitet. Varje enskild detalj är omsorgsfullt utformad och den välgestaltade markplaneringen ansluter väl till byggnaden och det omkringliggande landskapet.

Markuskyrkan

Kyrkan ligger i Björkhagen omgiven av stadsdelens karaktäristiska björkar. Kyrkoanläggningen tillkom genom en arkitektävling som avgjordes 1956. Det vinnande förslaget hette »Mellanspel« och upphovsmannen var arkitekt Sigurd Lewerentz. Skarpnäcks församling bildades 1957 och tre år senare invigdes kyrkan, men först 1963 stod den helt färdig.

Anläggningen består av kyrka, församlingsbyggnad, administrationsbyggnad och den lilla Lägereldshyddan murad i tegel och ursprungligen avsedd för ungdomsverksamhet. Kyrkotomten har ingen direkt avgränsning och ligger på gammal sjöbotten. Byggnaderna är uppförda av hårdbränt tegel från Helsingborgs Ångtegelbruk och byggnadsättet och utformningen har till stor del baserats på tegelmaterialets förutsättningar. Sigurd Lewerentz övervakade personligen hela byggnadsprocessen på plats och resultatet är en

genomarbetad konstnärligt gestaltad helhet med synnerligen stora kulturhistoriska värden.

Judiska församlingens södra begravningsplats

Begravningsplatsen och kapellet ligger i stadsdelen Gubbängen i direkt anslutning till den sydvästra delen av Skogskyrkogården. Begravningsplatsen togs i bruk 1952 och rymmer idag cirka 3 200 gravar. Arkitekterna Torsten Josephson och Åke Porne stod för utformningen. Kapellet uppfördes efter ritningar signerade 1967 av arkitekt Sven Ivar Lind.

Kapellet har en tidstypisk tegelarkitektur med en kubisk, stram och sluten karaktär. Framför huvudentrén finns en mindre grusad plan som omgärdas av tegelmurar, men öppnar sig ut mot begravningsplatsen. De glest placerade tallarna står i vacker kontrast mot tegelväggarnas brunröda nyans. Begravningsplatsen är tillsammans med kapellet en välgestaltad helhetsmiljö med stort upplevelsevärde.

Mer om Ytterstadsprojektet och Stadsmuseets kulturhistoriska klassificering finns att läsa i *Blick 2* från 2005.

Konstfullt utformad smidesgrind, Räcksta kapellkrematorium. Foto: Mauro Rongione, SSM.

Vänster ovan: Interiör från Rosens kapell i Råcksta kapellkrematorium med Arne Jones konstverk bakom altaret. Foto: Johan Stigholt, SSM.

Vänster nedan: Råcksta kapellkrematorium. Foto: Mauro Rongione, SSM.

Höger sida: Klocktornet på Markuskyrkan i Björkhagen. Foto: Mauro Rongione, SSM.

Vänster sida och höger ovan: Kapellet på
Judiska församlingens södra begravnings-
plats. Foto: Johan Stigholt, SSM.

Höger nedan: Judiska församlingens södra
begravningsplats. Foto: Johan Stigholt, SSM.

